

SPECTRUM HOUSE
DÜŞÜNCE VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

KÜRT SEÇMEN EĞİLİMİ VE PERFORMANS ÖLÇÜMÜ RAPORU

EYLÜL 2024

HAZIRLAYANLAR

Araştırma ve Çalışma Ekibi

Zeki GÜRÜR

Dr. Azad BARIŞ

Yusuf BUZGAN

Saha Koordinasyonu

Demet SABUNCUOĞLU

Veri Analizi

Deniz NİLÜFER

Tasarım

Hunav ALTUN

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	4
YÖNETİCİ ÖZETİ	6
TEMEL BULGULAR	7
A.SİYASAL EĞİLİMLER VE PERFORMANS ANALİZİ	7
B.KARŞILAŞTIRMALI BÖLGESEL ANALİZ	10
I. BÖLÜM: SOSYO-EKONOMİK ve DEMOGRAFİK BİLGİLER	12
II. BÖLÜM: SİYASAL EĞİLİMLER VE PERFORMANS ANALİZİ	16

SUNUŞ

Türkiye, son yıllarda sosyal, siyasal, ekonomik ve idari alanlarda karşı karşıya kaldığı çok yönlü krizler yaşamaktadır. 14-28 Mayıs 2023'te gerçekleştirilen genel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin üzerinden geçen süre, ülkenin temel sorunlarını çözmek bir yana, bu sorunların daha da kökleşmesini beraberinde getirdi. Ekonomik belirsizlikler, toplumsal kutuplaşma ve bürokratik kurumların zayıflaması gibi yapısal krizler, Türkiye'yi her geçen gün daha kırılgan bir hale getirirken, halkın siyaset kurumu başta olmak üzere siyasal aktörlere olan güvenini de aşındırarak erozyona uğratmaktadır.

Mevcut takvime göre genel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerine yaklaşık üç buçuk yıl var gibi gözükse de, Türkiye'nin içinde bulunduğu çoklu krizler, bu seçimlerin zamanında yapılmasını her geçen gün daha da zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de seçimler, seçim takvimine göre belirli bir tarihte gerçekleşecek bir konu olmaktan çıkmış, her an gerçekleşme potansiyeli olan dinamik bir konu olarak karşımızda durmaktadır.

Her ne kadar iktidar bloku seçimlerin zamanında yapılacağını iddia etse de, muhalefet partilerinin zaman zaman, geniş toplum kesimlerinin ise sıkça dile getirdiği "geçim yoksa seçim var" mottosu, toplumsal ve siyasal krizin güncelliğini, zaruretini ve derinliğini gözler önüne sermektedir. Ülkenin dört bir yanında hissedilen bu çoklu krizler, seçimleri yalnızca bir zaman meselesi olmaktan çıkarmış, adeta her an tetiklenebilecek dinamik bir olasılık haline getirmiştir.

İktidar bloku, mevcut koşullarda sebep olduğu çoklu krizleri yönetilebilir bir düzeyde tutma çabası içinde, erken seçim taleplerine karşı olumsuz bir tavır sergilemektedir. Zira erken bir seçimin bu krizleri daha da derinleştirip iktidarın elini zayıflatabileceği ve gücünü aşındırabileceği endişesi, seçimlerin zamanında yapılacağına dair güçlü bir söylemi de beraberinde getirmektedir. Ancak bu strateji, sadece krizleri ertelemekle kalmamakta, aynı zamanda iktidar blokunun manevra alanını genişletip gücünü konsolide etmesine de olanak tanımaktadır.

Öte yandan muhalefet blokları, bu çoklu krizlerin çözümü ve Türkiye için yeni bir sayfa açmak adına gerekli olan proaktif stratejilerden uzak durmakta, iktidarın kendiliğinden yıpranmasını bekleyen edilgen bir politik tutum sergilemektedir. Bu tutum muhalefetin halkın değişim taleplerine yanıt vermekte yetersiz kalmasına ve dolayısıyla toplum nezdinde giderek daha zayıf bir konuma sürüklenmesine neden olmaktadır. İktidar blokunun zaman kazandıkça gücünü pekiştirme çabası, muhalefetin ise pasif bir bekleyişle yetinmesi, Türkiye'nin siyasal geleceğini daha da belirsiz hale getirmektedir.

Bu araştırma, böylesine karmaşık ve belirsizliklerle dolu bir dönemde, Kürt seçmenlerin siyasal eğilimlerini, siyasi partilerin performanslarına dair algılarını, beklentilerini ve yarın bir seçim olsa hangi partiye oy verme eğiliminde olduklarını anlamaya yönelik gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de yekpare bir bütün olmayan, farklı politik eğilimler içinde

olan Kürt seçmenlerin siyasi tutumları, Türkiye'nin siyasi haritasının şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, son seçimlerin ardından ortaya çıkan tablo, Kürt seçmenlerin beklentilerinin karşılanmadığını, aksine bu seçmen grubunun memnuniyetsizliğinin giderek arttığını gözler önüne sermektedir.

Mevcut siyasal aktörlerin performansı karşısında Kürt seçmenlerin artan memnuniyetsizlikleri, geleceğe dair belirsizliklerle birleşerek, Türkiye'nin siyasi atmosferini daha da karmaşıktırmaktadır. Bu bağlamda, Kürt seçmenlerin siyasi partilerden ve liderlerden beklentileri, sadece bölgesel ve etnik taleplerle sınırlı kalmayıp, ülkenin genel sorunlarının çözümüne yönelik geniş çaplı bir arayışı da içermektedir. Bu arayış Kürt seçmenlerin siyasi eğilimlerinin, Türkiye'nin genel siyasi dinamikleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Bu saha araştırması, Kürt seçmenlerin yalnızca siyasi eğilimlerini ve mevcut siyasi parti/aktörlerin performansını değerlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda gelecekteki seçim stratejileri açısından da önemli veri setleri sunarak Türkiye'deki genel seçim dinamiğinin şekillenmesinde kilit bir rol oynayacaktır.

Saha araştırması raporu Türkiye'nin içinden geçtiği çok boyutlu krizlerin ortasında, Kürt seçmenlerin siyasi eğilimlerini anlamaya yönelik bir bakış sunmaktadır. Araştırmanın verilerinden elde edilen bulguları, mevcut siyasal atmosferde yalnızca Kürt seçmenlerin değil, aynı zamanda genel seçmen tabanının da siyasal dinamiklerini anlamak için bir kaynak teşkil edecektir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Spectrum House Düşünce ve Araştırma Merkezi olarak, Türkiye'nin mevcut siyasal atmosferinde Kürt seçmenlerin siyasal eğilimlerini, siyasal partilere ve figürlere yönelik algı, tutum ve beklentilerini anlamak amacıyla kapsamlı bir saha araştırması gerçekleştirdik. Araştırma, 15-28 Ağustos tarihleri arasında, 18 yaş ve üzeri, kendini Kürt olarak tanımlayan 1.508 katılımcı ile yapılmıştır.

Araştırma, Ağrı, Antep, Batman, Bingöl, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Şırnak ve Van olmak üzere 9 Kürt ilinde ve Türkiye'nin sosyoekonomik yapısı içinde önemli bir yer tutan İstanbul, Ankara ve Mersin olmak üzere 3 büyükşehirde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup, araştırmanın hata payı %95 güven aralığında $\pm 2,52$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma, iki temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, demografik ve sosyoekonomik veriler ışığında Kürt seçmenlerin profili oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Kürt seçmenlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, ekonomik statü gibi değişkenlere göre dağılımı yapılarak, mevcut koşullar altında siyasal tercihlerine etki eden faktörler analiz edilmiştir. Bu bölüm, Kürt seçmenlerin genel sosyoekonomik yapısını ortaya koyarken, aynı zamanda bu seçmen grubunun ekonomik krizler, toplumsal kutuplaşma ve sosyal adaletsizlik gibi sorunlarla nasıl başa çıktığını da anlamaya yönelik önemli veriler sunmaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise Kürt seçmenlerin mevcut siyasal eğilimleri, bugün seçim olsa hangi partiye oy verecekleri ve hangi siyasal liderleri destekledikleri belirlenmiştir. Bu bölüm, özellikle son yıllarda Türkiye'de derinleşen çoklu krizler ışığında Kürt seçmenlerin siyasal tutumlarını incelemektedir. Kürt seçmenlerin, mevcut siyasal partilere yönelik algıları, güven düzeyleri ve bu partilerden beklentileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmada ayrıca, Kürt seçmenlerden en çok oy alan DEM Parti'ye yönelik algılar, bu partinin politikaları ve Kürt seçmenlerin DEM Parti'den hangi konularda politika geliştirmesini bekledikleri de incelenmiştir.

Araştırma sonuçları, iktidar ve muhalefet bloklarının Kürt seçmenler nezdindeki algısını ve bu blokların çoklu krizlere karşı tutumlarını analiz etmektedir. İktidar blokunun krizleri yönetme çabası ve muhalefetin proaktif bir strateji geliştirmekten uzak kalışının, Kürt seçmenlerin siyasal tutumlarını nasıl etkilediği bu araştırmanın temel odaklarından biridir. Bu bağlamda, araştırma, Türkiye'deki seçim dinamiklerinin ve siyasal eğilimlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Saha araştırması, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ve toplumsal krizlerin Kürt seçmenler üzerindeki etkisini kapsamlı bir şekilde ele alarak, gelecekteki siyasal stratejilere ışık tutacak önemli bulgular ortaya koymaktadır. Bu rapor, yalnızca Kürt seçmenlerin mevcut siyasal eğilimlerini anlamakla kalmayıp, aynı zamanda Türkiye'nin genel siyasal atmosferine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Raporun saha çalışmasından veri setinin analizine kadar, öneri ve değerlendirmeleriyle araştırmaya katkı sunan çalışma ekibimize ve soruları sabırla dinleyip yanıtlayan katılımcılara teşekkür ediyoruz.

TEMEL BULGULAR

SİYASAL EĞİLİMLER VE PERFORMANS ANALİZİ

Türkiye’de seçim dinamiği, sürekli değişen ve kendini yenileyen bir olgu olarak dikkat çeker. Hem vaktinde hem de erken yapılan seçimler, Türkiye siyasi tarihinde bir norm haline gelmiştir. Bu norm, seçmenleri, siyasi partileri ve vatandaşları seçim yorgunu bir noktaya getirmiştir. Ancak toplumsal muhalefetin zayıfladığı, gösteri ve protesto hakkının gittikçe daraltıldığı bir dönemde seçimler, mevcut rejim ve partilerin siyasi meşruiyetini korumak için kaçınılmaz bir araç olarak kalmaktadır. Bu nedenle seçimler, sadece siyasi partiler için değil, aynı zamanda Türkiye’nin geleceğini şekillendirecek olan en kritik süreçlerden biridir. Bölgesel ve küresel gelişmelerin kesişme noktasında yer alan Türkiye için seçimlerin sonuçları, ülkenin yönünü belirleyecek kilit bir rol oynar.

Türkiye’de son dönemde artan siyasi ve toplumsal belirsizlikler, ekonomik buhran, idari kriz, geçim sıkıntıları ve iktidardaki çözülme, toplumda derin bir güvensizlik yaratmaktadır. Yönetim krizleri ve iktidarın çözülme belirtileri, seçmenleri bir seçim sathı mailine itmektedir. Bu çoklu krizlerden çıkışın yolu olarak sandık işaret edilmekte ve bu durum, seçimlerin hem siyasi partiler hem de vatandaşlar için kaçınılmaz bir önem taşımasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, seçime dair beklentiler ve olası sonuçlar, Türkiye’nin mevcut durumundan nasıl bir çıkış yolu bulacağına dair ipuçları sunmaktadır.

Türkiye’nin siyasi ittifak mimarisi, gelecekteki seçimlerin seyrini belirleyecek en önemli faktörlerden biridir. Bir tarafta, tüm çelişki ve çatlak iddialarına rağmen bir arada duran Cumhur İttifakı; diğer tarafta, son genel seçimlerden sonra dağılma sürecine giren Millet İttifakı ve son olarak, akıbeti ve içeriği belirsiz Emek ve Özgürlük İttifakı yer almakta. Bu ittifaklar, hem Türkiye’nin siyasi yapısının gelecekte nasıl şekilleneceği konusunda önemli bir gösterge hem de seçmenler için hangi seçeneklerin masada olduğuna dair kritik birer işaret niteliğinde. Türkiye, bu ittifak yapıları üzerinden muhtemel bir erken seçimde nasıl bir yol izleyecek ve siyasi partiler bu süreçte nasıl pozisyon alacak?

Siyasi partilerin ve liderlerin performansı, seçmenler tarafından dikkatle takip edilmektedir. Liderlerin ve partilerin seçim sürecindeki faaliyetleri, seçmenlerin kararlarını doğrudan etkilemektedir. Seçmenler, partilerin sundukları çözüm önerilerini, vaatlerini ve kriz yönetimi performanslarını değerlendirirken, liderlerin söylemleri, duruşları ve halkla kurdukları ilişkiler büyük önem taşımaktadır.

Bu bölümde, siyasi partilerin ve liderlerin performanslarının seçmen gözünde nasıl değerlendirildiğini, seçmen eğilimlerinin bu performanslar üzerindeki etkisini ve bu durumun olası seçim sonuçlarına nasıl yansıtacağını incelenmektedir.

Araştırma bulguları bağlamında;

- Bu pazar cumhurbaşkanlığı seçimi olsa, kararsızlar dağıtıldıktan sonra **%51,2 Selahattin Demirtaş**, **%20,5 Recep Tayyip Erdoğan**, **%9,6 Ekrem İmamoğlu**, **%5 Özgür Özel**, **%3,3 Mansur Yavaş** olarak ölçülmüştür. **Kürt illerinde Demirtaş daha fazla desteklenirken**, ana muhalefet partisi adaylarının toplam oy oranları Erdoğan’dan daha düşüktür.

- Bu pazar milletvekili seçimi olsa katılımcıların %39,3'ü DEM Parti, %13,9'u AK Parti, %9,7'si CHP, %2'si Yeniden Refah Partisi (YRP), %1'i Hüda Par diyeceklerini belirtmiştir. **Kararsız ve oy kullanmayacakların oranı %32'dir. Kararsızlar dağıtıldığında, DEM Parti %47, AK Parti %16,6, CHP %11,7, YRP %2,4, Hüda Par %1,2 destek görmektedir.**
- **Bu pazar seçim olsa Kürt illerinde DEM Parti %60,8, AK Parti %21,2, CHP %10,1, YRP %3,3, Hüda Par %2 oranında desteklenirken; Türk illerinde DEM Parti %49,8, CHP %24,7, AK Parti %18,6, YRP %2,4 destek görmektedir.** CHP ve YRP'nin oylarında artış, DEM Parti oylarında kısmi durağanlık, AK Parti oylarında ise düşüş eğilimi gözlemlenmektedir. Seçmenlerin yaklaşık üçte biri kararsız ya da oy kullanmama eğilimindedir.
- **Yaklaşık her üç seçmenden birinin oy vermeme eğiliminde olması, seçmenlerin siyasi belirsizlik ve memnuniyetsizlik yaşadığını gösteriyor.** Bu eğilim, özellikle iktidar bloğunda yoğunlaşmakta; **seçmenler AK Parti'den uzaklaşıyor ancak alternatif bir partiye yönelmekte tereddüt ediyor.** Bu durum, mevcut siyasi iklimde bir umutsuzluk ve kararsızlık hali olduğunu ortaya koyuyor. Seçmenlerin alternatif partilere yönelmemesi, muhalefetin etkili bir alternatif sunmadığını veya seçmenlerin mevcut seçenekleri yetersiz bulduğunu ortaya koymaktadır. **Bu kararsızlık, seçim sonuçlarını köklü şekilde etkileyen, iktidar ile muhalefet dinamiklerini belirleyen bir faktör.**
- **31 Mart 2024 yerel seçimlerinde kararsızlar dağıtıldığında DEM Parti %48, AK Parti %25,8, CHP %20,1, YRP %3, Hüda Par %1,2, İYİ Parti %0,9** olarak ölçülmüştür. Kürt ve Türk illerinde oy verme davranışında belirgin farklar vardır. CHP Türk illerinde yaşayan Kürt seçmenlerden yüksek oy alırken, DEM Parti'nin Kürt illerindeki oy oranı ve seçmen katılımı düşüş göstermektedir.
- **31 Mart 2024 yerel seçimlerinde katılımcıların oy vermiş olduğu partiyi tercih etmelerinin sebeplerine baktığımızda %30,1'i parti sadakatini, %27,6'sı parti liderini, %24,1'i parti programı ve politikalarını, %9,3'ü partinin yönlendirmesini, %8,8'i ise partinin adaylarını en önemli neden olarak belirttiği** görülmüştür. **Kürt illerinde parti sadakati %34,2, lider %31, program ve politikalar %21,6, adaylar %7,9, yönlendirme %5,4'tür. Türk illerinde ise parti sadakati %20,2, lider %19,7, program ve politikalar %30,5, adaylar %11,1, yönlendirme %18,5'tir.**
- **Kürt illerinde parti sadakati, Türk illerinde ise parti programı ve politikaları daha belirgin bir etken olarak öne çıkarken, öte taraftan Türk illerinde yönlendirme etkisinin de öne çıktığı** görülmektedir. Türk illerinde yaşayan Kürt seçmenlerin oy verme davranışı esnek ve pragmatik tutumlarla birleşerek yeni bir fenomen ortaya çıkarmaktadır.
- **Parti programı ve politikalarıyla ilgili memnuniyetsizlik sebebiyle parti tercihinin değiştirenlerin oranı %27,6'dır.** Diğer nedenler arasında %20,8 işleyiş ve liderlik şüpheleri, %16,8 aday beğenmeme, %15,8 başka partilerin politikalarına yakınlık, %10,4 ittifak sorunları, %5,9 yerel yönetim performansına memnuniyetsizlik ve %2,8 dış politika ve güvenlik meseleleriyle ilgili memnuniyetsizlik yer almaktadır.
- **14 Mayıs 2023 genel seçimlerinde kararsızlar dağıtıldığında HDP'nin (Yeşil Sol Parti) oy oranı %51,5, AK Parti %28,6, CHP %14,2, YRP %1,5 ve TİP %0,5** olmuştur.
- **Katılımcıların %67,1'i erken seçim yapılmasını desteklerken, %27,7'si karşı çıkmıştır. Kararsızların oranı %5,3'tür.** Erken seçim talebinin büyük oranda **ekonomik sebeplerden** kaynaklandığı, özellikle **düşük gelir grubundakilerin erken seçim isteğinin daha yüksek** olduğu görülmektedir.

- Kürt illerinde erken seçim destek oranı %68, Türk illerinde ise %64,8 olarak ölçülmüştür. HDP ve CHP'li katılımcılar erken seçim çağrısını en yüksek oranlarda desteklerken, AK Partililer, en düşük oranda desteklemektedir. Erken seçim talebi, genel olarak katılımcıların büyük bir kısmında güçlü bir şekilde öne çıkmaktadır.
- Katılımcıların %66,2'si bugüne kadar DEM Parti'ye (HDP- Yeşil Sol Parti) oy verdiğini belirtirken, %33,8'i hiç oy vermediğini söylemiştir. Bölgesel dağılımda, Kürt illerinde DEM Parti geleneğinden gelen partilere oy verenlerin oranı %70, Türk illerinde ise %60'tır.
- Katılımcıların %48,9'u DEM Parti'nin yerel seçim performansını başarılı, %28,4'ü başarısız, %22,7'si ise ne başarılı ne de başarısız bulduğunu belirtmiştir. DEM Partililerin %73,3'ü, CHP'lilerin %48,1'i, AK Partililerin %20,8'i ve oy kullanmayanların %40,5'i DEM Parti'nin yerel seçim performansını başarılı bulmuştur.
- Katılımcıların DEM Parti'nin Kürt seçmenlere yönelik hangi politikaları geliştirmesi gerektiği sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, özellikle Kürt illerinde yaşayan katılımcılar, DEM Parti'den Kürt meselesinin çözümü ile ilgili konulara yönelik (barış, adalet, eşitlik, anadilinde eğitim gibi) politikalar geliştirmesini beklediklerini belirtmiştir.
- Katılımcıların en çok beğendiği siyasi liderler arasında Abdullah Öcalan, Selahattin Demirtaş ve Gültan Kışanak toplamda %51,7, Recep Tayyip Erdoğan, Hakan Fidan ve Devlet Bahçeli %15,3, Ekrem İmamoğlu, Özgür Özel ve Mansur Yavaş ise %9,2 oranında ön plana çıktı. Beğendiği lider olmadığını söyleyenlerin oranı ise %21,7 olarak ölçüldü.
- Katılımcıların en çok hangi görüşe daha yakın hissettiklerine dair yanıtlarda %34,9 Kürt milliyetçisi, %23,2 muhafazakâr, %19,9 sosyalist, %5,5 liberal, %4,9 Türk milliyetçisi olarak öne çıkmıştır. "Diğer," "cevap/fikrim yok" ve "hiçbiri" diyenlerin toplamı ise %11,7 olarak ölçülmüştür.

KARŞILAŞTIRMALI BÖLGESEL ANALİZ

Kürtlerin yaşadıkları coğrafyaya göre kimlik algıları, bu kimliğe dair kültürel konumlanışları ve politik tutumları Türk ve Kürt illerinde yaşanan siyasi, ekonomik ve idari faktörlere bağlı olarak farklılaşmaktadır. Kürt illerinde yaşayan Kürtler ile Türk illerinde yaşayan Kürtler arasında gözlemlenen bu fark, hem Kürt kimliğinin güncel siyasi gelişmeler karşısındaki konumlanışını farklılaştırmakta hem de tarihsel bir mesele olan Kürt meselesinin beklenti, algı ve tutumlar bağlamında dönüşüm seyri üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır.

Kürt illerinde yaşayan Kürtler, devletin Kürt bölgesine yönelik ideolojik yaklaşımı ve uygulamalarıyla daha yoğun bir şekilde karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle 2015'ten sonra tekrar ivme kazanan baskıcı politikalar, otoriterleşme ve merkezileşme eğilimleri, Kürt kimliğinin daha derin bir şekilde sahiplenilmesini de beraberinde getirdi. Uygulanan baskıcı politikalara karşı Kürt kentlerinde yaşayan Kürtler, kimliklerini koruma ve kültürel değerlerini yaşatma konusunda daha güçlü bir motivasyona sahipken, Türk illerinde yaşayan Kürtler, yalnızca rejimin baskıcı politikalarıyla değil, aynı zamanda egemen ulus anlayışının yaygın olduğu bir toplumsal yapı ile de karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum, Türk illerinde yaşayan Kürtlerin kimliklerini ve kültürel değerlerini aşındırmakta, fakat aynı zamanda Kürt kimliğine politik bir anlam yükleyerek Kürt meselesi ile ilgili konularda temel ve köklü bir değişimi beraberinde getiren yeni bir dinamik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu farklılaşmayı anlamak için Türkiye'nin Kürtlere yönelik tarihsel politikalarını ve Kürt bölgelerine uyguladığı güvenlik eksenli yaklaşımları incelemekte fayda vardır. Türk illerinde yaşayan Kürtlerin asimilasyon sürecine daha fazla maruz kalmaları, kimliklerini koruma konusunda daha pasif bir tutum geliştirmelerine neden olurken, Kürt illerindeki Kürtler daha dirençli bir kimlik savunusu içinde bulunmaktadırlar. Bu durum da bölgesel faktörlere bağlı olarak politik tutumları farklılaştırmakta, beklenti, algı ve memnuniyetleri değiştirmektedir.

Kürtlerin yaşadıkları yerler, onların sosyal, psikolojik ve politik eğilimlerini de etkilemektedir. Kürt illerinde ve Türk illerinde yaşayan Kürtler arasında bu konularda giderek artan bir farklılaşma gözlemlenmektedir. Kürt illerinde yaşayan Kürtlerde daha içe kapanmacı bir sosyal ve politik eğilim ortaya çıkarken, Türk illerinde yaşayan Kürtlerde pasifist söylemlerle örtüşen fakat pratikte radikal beklentilere sahip bir tutum gözlemlenmektedir. Kürt illerinde yaşayan Kürtler, kimliklerini ve kültürlerini koruma kaygısıyla daha izole bir yaşam tarzı benimserken, Türk illerinde yaşayan Kürtler, içinde buldukları toplumla etkileşim içinde olma durumundan kaynaklı daha esnek, pragmatik ve stratejik yaklaşımlar geliştirmektedirler.

Bu farklılaşmayı anlamak için Kürtlerin buldukları yerlerdeki sosyo-ekonomik koşulları, güvenlik endeksli yaklaşımların sebep olduğu reaksiyonları, yerel yönetimlerin politikalarını ve bu bölgelerdeki sosyo-psikolojik durumu incelemekte fayda vardır.

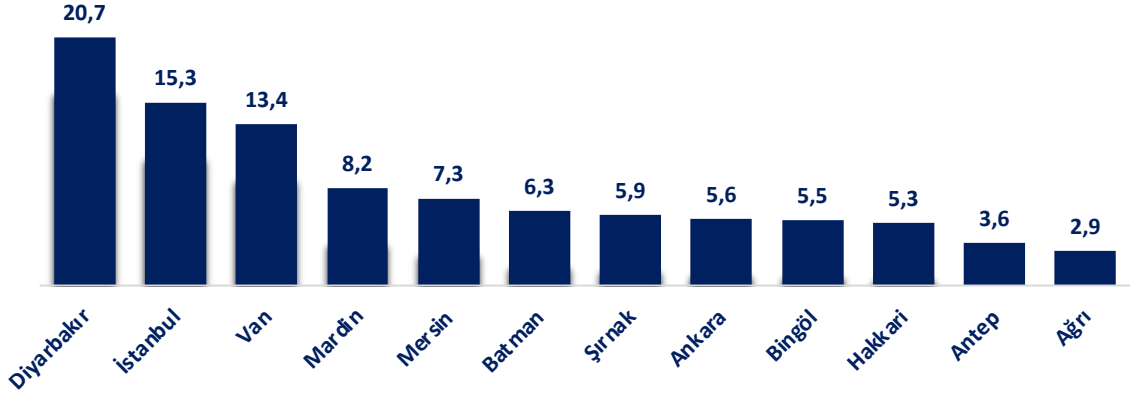
Bu yeni dinamikleri anlamak için Kürt siyasi hareketinin tarihsel gelişimini, DEM Parti, Demokratik Bölgeler Partisi başta olmak üzere Kürtlerden en çok oy alan partilerin rolünü ve incelemek oldukça önemli. Zira Kürtlerin farklı coğrafyalarda yaşadıkları deneyimler, onların siyasal taleplerini ve Kürt meselesinin çözümü ile ilgili parametreleri şekillendirmektedir. Bu farklılıklar, Kürt meselesinin çözümünde dikkate alınması gereken önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kürt illerinde ve Türk illerinde yaşayan Kürtler arasındaki bu farklılaşmalar, Kürt kimliği ve Kürt meselesine dair yeni bir değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Bu farklılıkların, Kürtlerin Türkiye'deki siyasal, kültürel ve stratejik konumlarını nasıl etkileyeceği ve Kürt meselesinin çözümüne nasıl yansıtacağı dikkatle incelenmelidir. Bu farklılıkların göz ardı edilmesi, çözüm dinamiklerinin anlaşılmasının önünde ciddi engeller yaratabilir.

I. BÖLÜM:

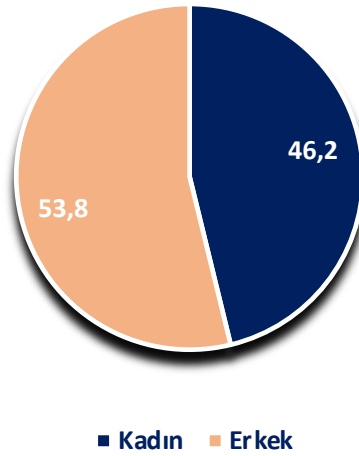
SOSYO-EKONOMİK VE DEMOGRAFİK BİLGİLER

ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI İLLER

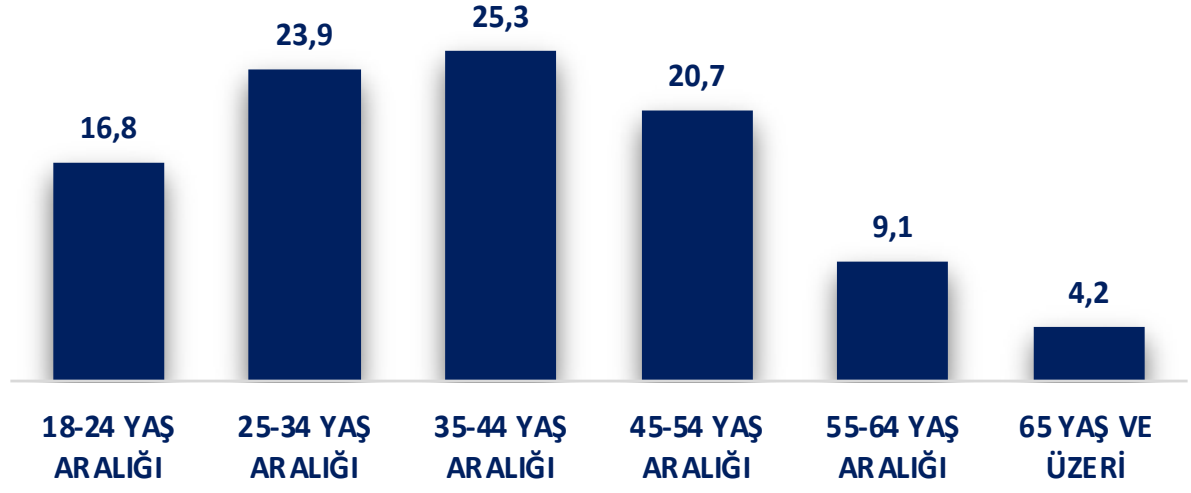
Araştırma Ağrı, Ankara, Antep, Batman, Bingöl, Diyarbakır, Hakkâri, İstanbul, Mardin, Mersin, Şırnak ve Van olmak üzere 12 ilde gerçekleştirilmiştir.

CİNSİYET

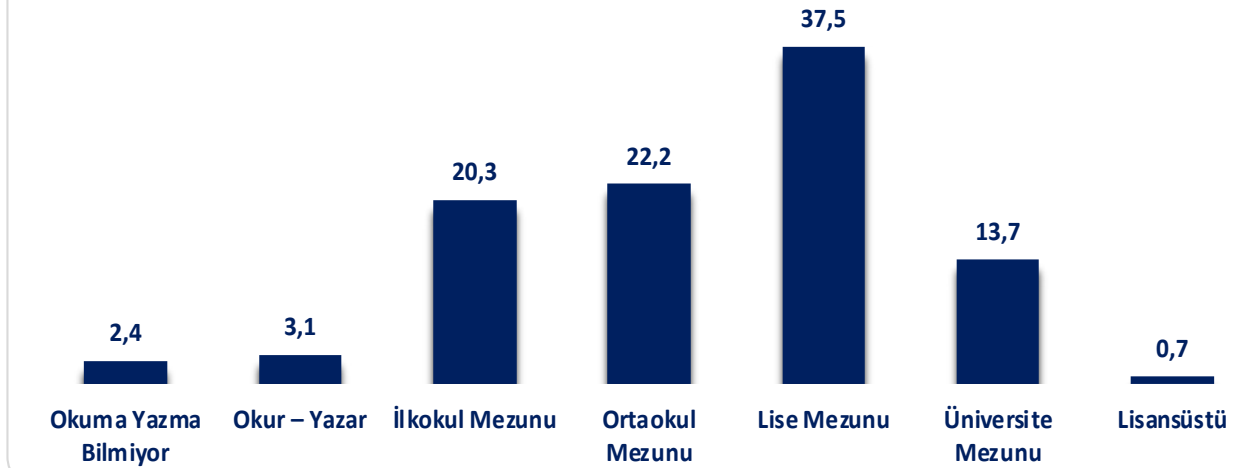
Katılımcıların %53,8'i erkeklerden, %46,2'si ise kadınlardan oluşmaktadır.

YAŞ DAĞILIMI

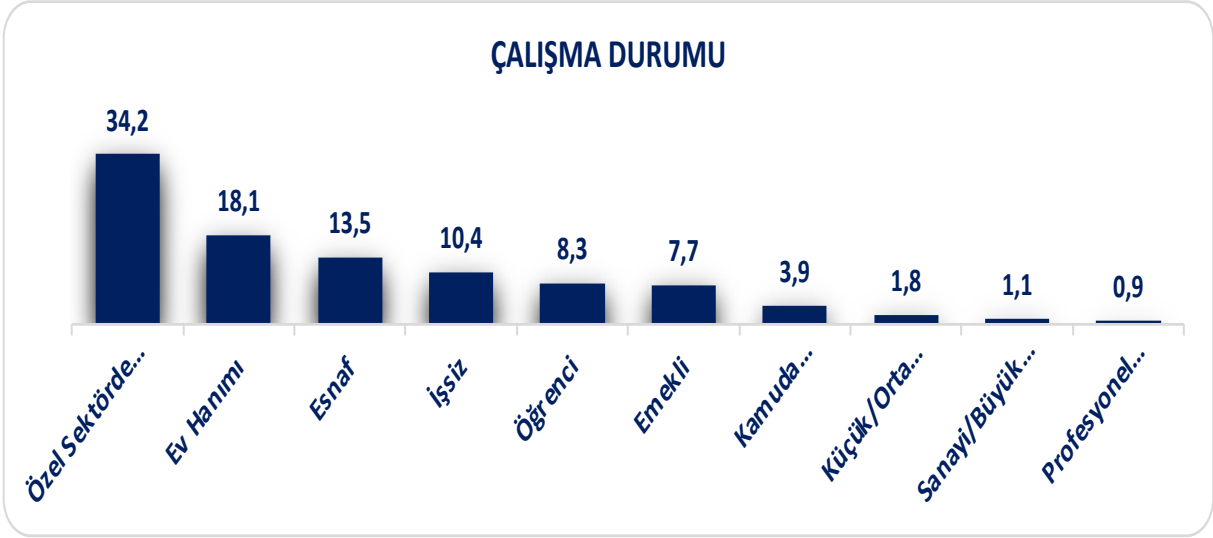

Katılımcıların %25,3'ü 35-44, %23,9'u 25-34, %20,7'si 45-54, %16,8'i 18-24, %9,1'i 55-64, %4,2'si ise 65 ve üzeri yaş grubundan oluşmaktadır.

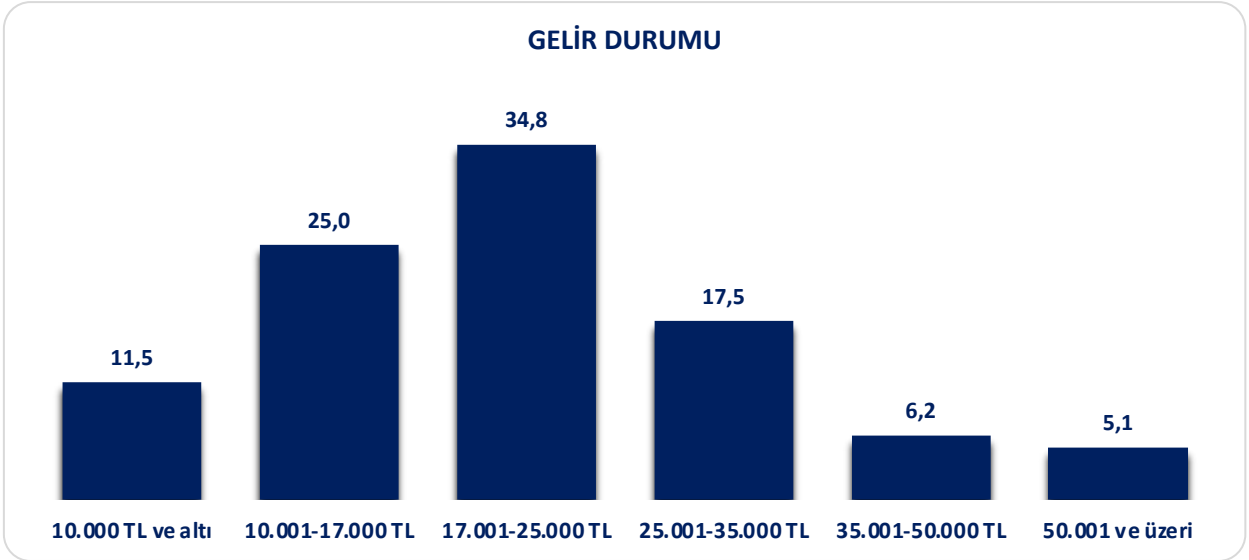
EĞİTİM DURUMU

Katılımcıların %37,5'i lise mezunu, %22,2'si ortaokul mezunu, %20,3'ü ilkokul mezunu, %13,7'si üniversite mezunu, %3,1'i okur-yazar, %2,4'ü okuma yazma bilmiyor, %0,7'si ise lisansüstü öğrenim grubundan oluşmaktadır.

Katılımcıların çalışma durumu bildirimleri %34,2 özel sektör, %18,1 ev hanımı, %13,5 esnaf, %10,4 işsiz, %8,3 öğrenci, %7,7 emekli, %3,9 kamuda çalışıyor, %1,8 küçük/orta ölçekli ticaret, %1,1 sanayi/büyük ölçekli ticaret %0,9 profesyonel meslekler (avukat-doktor-öğretmen) şeklindedir.

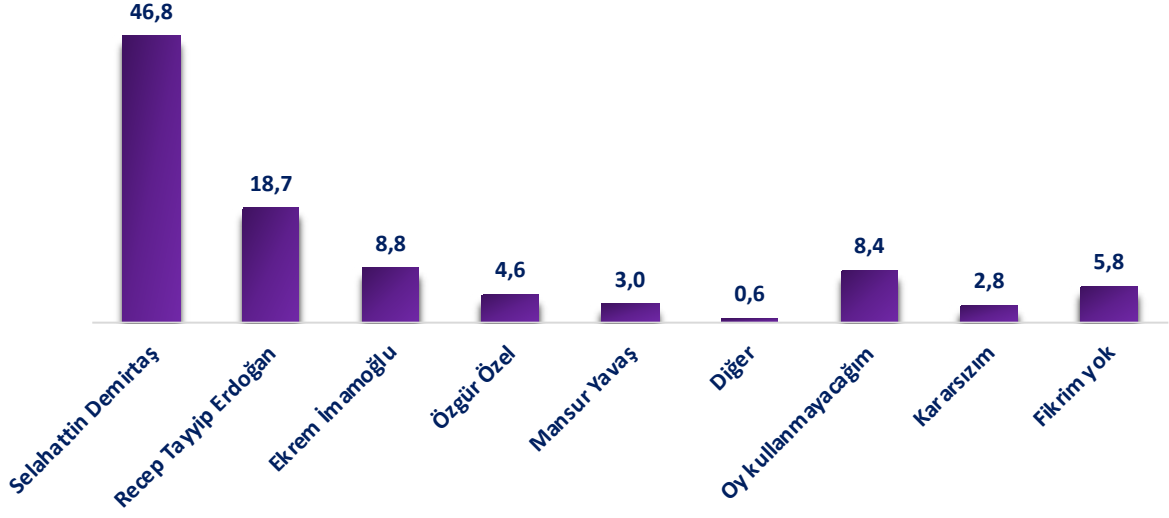

Katılımcıların %34,8'i 17.001-25.000, %25'i 10.001-17-000, %17,5'i 25.001-35.000, %11,5'i 10.000 ve altı, %6,2'si 35.001-50.000, %5,1'i ise 50.001 TL ve üzeri gelir bildiriminde bulunmuştur.

II. BÖLÜM:

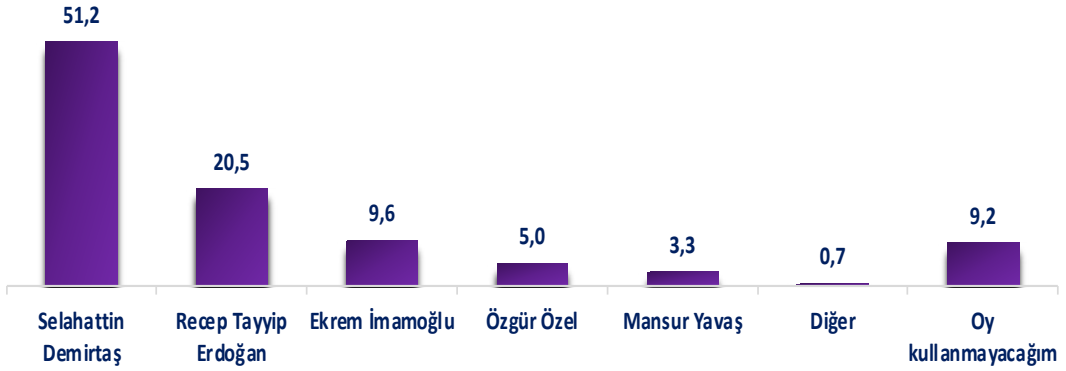
SIYASAL EĞİLİMLER VE PERFORMANS ANALİZİ

BUGÜN CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ OLSA KİME OY VERİRSİNİZ?

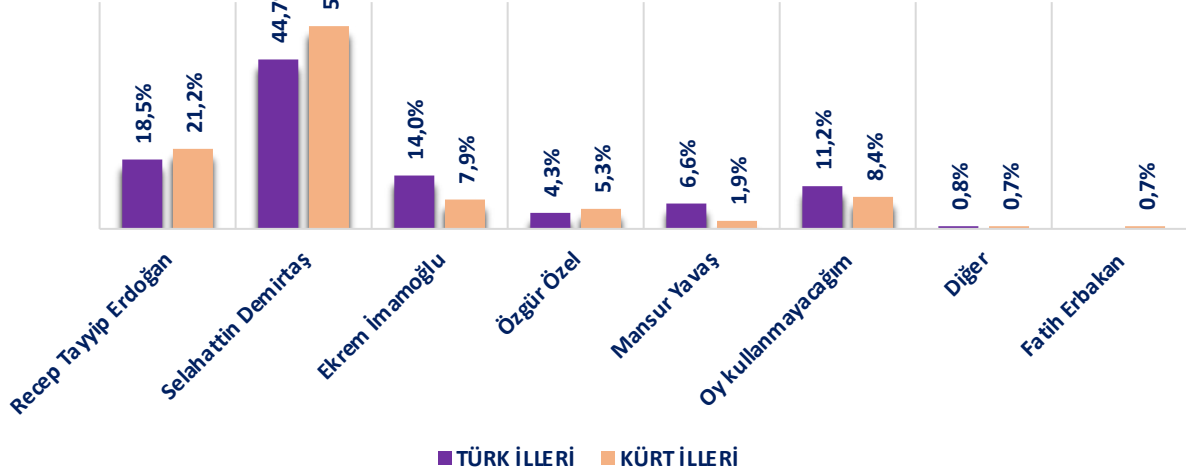
Bugün Cumhurbaşkanlığı seçimi olsa kime oy verirsiniz sorusuna katılımcıların %46,8'i Selahattin Demirtaş, %18,7'si Recep Tayyip Erdoğan, %8,8'i Ekrem İmamoğlu, %4,6'sı Özgür Özel, %3'ü Mansur Yavaş yanıtını vermişlerdir.

BUGÜN CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ OLSA KİME OY VERİRSİNİZ? KARARSIZLAR DAĞITILDIKTAN SONRA

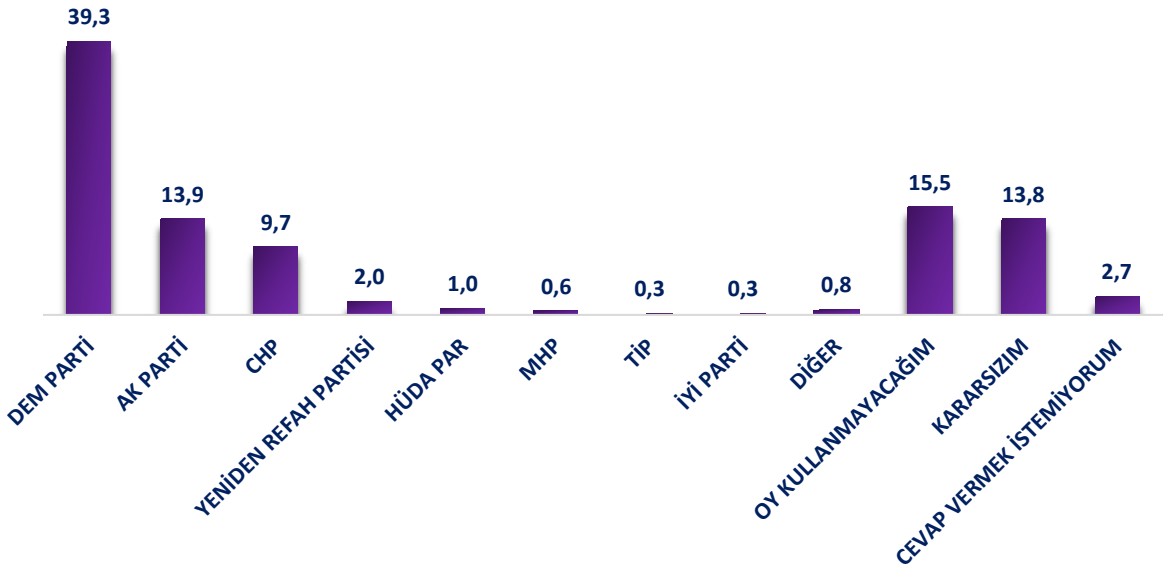
Bugün Cumhurbaşkanlığı seçimi olsa kime oy verirsiniz sorusuna (kararsızım ve fikrim yok yanıtı verenler dağıtıldıktan sonra) %51,2 Selahattin Demirtaş, %20,5 Recep Tayyip Erdoğan, %9,6 Ekrem İmamoğlu, %5 Özgür Özel, %3,3 Mansur Yavaş yanıtını vermişlerdir.

**BUGÜN CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ OLSA KİME OY VERİRSİNİZ?
BÖLGE BAZLI**

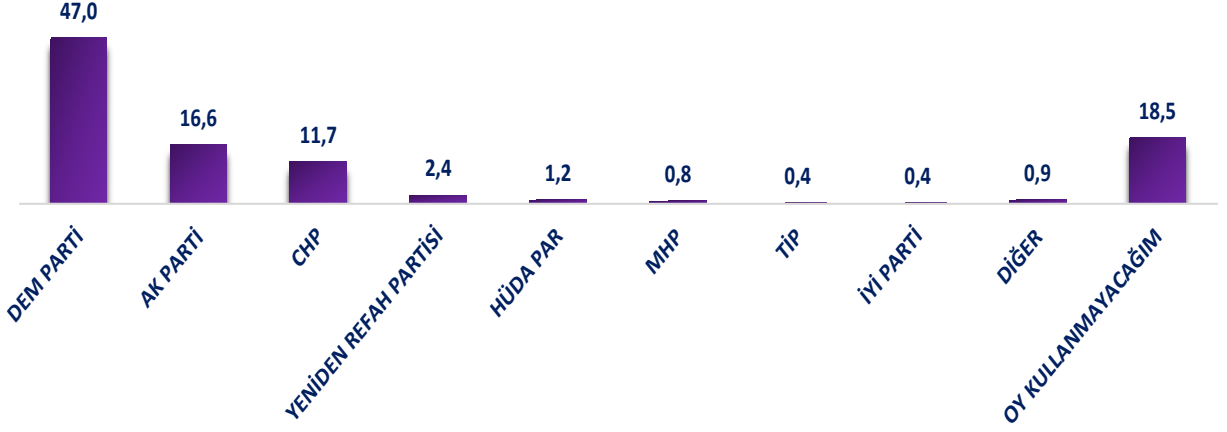
Bugün Cumhurbaşkanlığı seçimi olsa kime oy verirsiniz sorusuna bölge bazlı bakıldığında Kürt illerinde Selahattin Demirtaş yanıtını verenlerin oranı %53,8, Recep Tayyip Erdoğan %21,2, oy kullanmayacağım diyenlerin oranı %8,4, Ekrem İmamoğlu %7,9, Özgür Özel %5,3, Mansur Yavaş ise %1,9'dur. Türk illerinde ise Selahattin Demirtaş %44,7, Recep Tayyip Erdoğan %18,5, Ekrem İmamoğlu %14, oy kullanmayacağım diyenlerin oranı %11,2, Mansur Yavaş %6,6, Özgür Özel ise %4,3 olarak ölçülmüştür.

BUGÜN MİLLETVEKİLİ SEÇİMİ OLSA HANGİ PARTİYE OY VERİRSİNİZ?

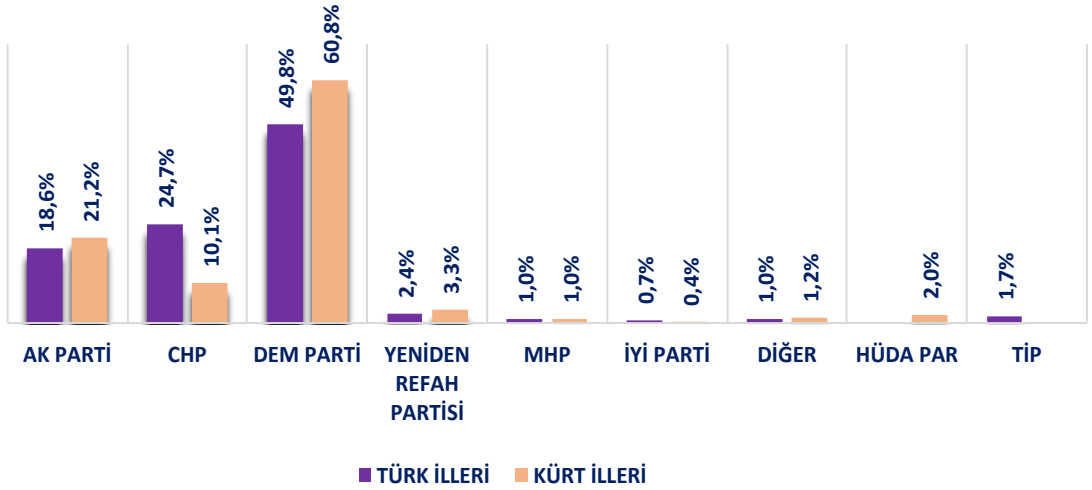
Bugün milletvekili seçimi olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusuna %39,3 DEM Parti, %13,9 AK Parti, %9,7 CHP, %2 YRP, %1 Hüda Par yanıtını vermişlerdir. Kararsız olan, cevap vermek istemeyen ve oy kullanmayacağım diyenlerin toplam oranı ise %32 olarak ölçülmüştür.

BUGÜN MİLLETVEKİLİ SEÇİMİ OLSA HANGİ PARTİYE OY VERİRSİNİZ?
DAĞITILMIŞ HALİ

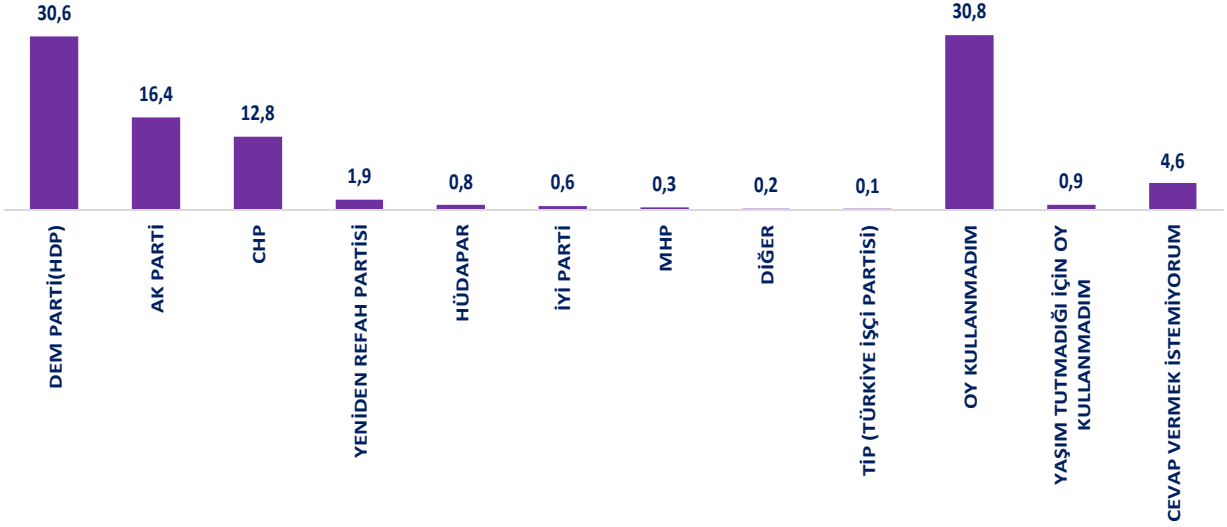
Bugün milletvekili seçimi olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusuna (kararsızım ve cevap vermek istemiyorum yanıtı verenler dağıtıldıktan sonra) %47 DEM Parti, %16,6 AK Parti, %11,7 CHP, %2,4 YRP, %1,2 Hüda Par yanıtını vermişlerdir.

BUGÜN MİLLETVEKİLİ SEÇİMİ OLSA HANGİ PARTİYE OY VERİRSİNİZ?
BÖLGE BAZLI -DAĞITILMIŞ HALİ

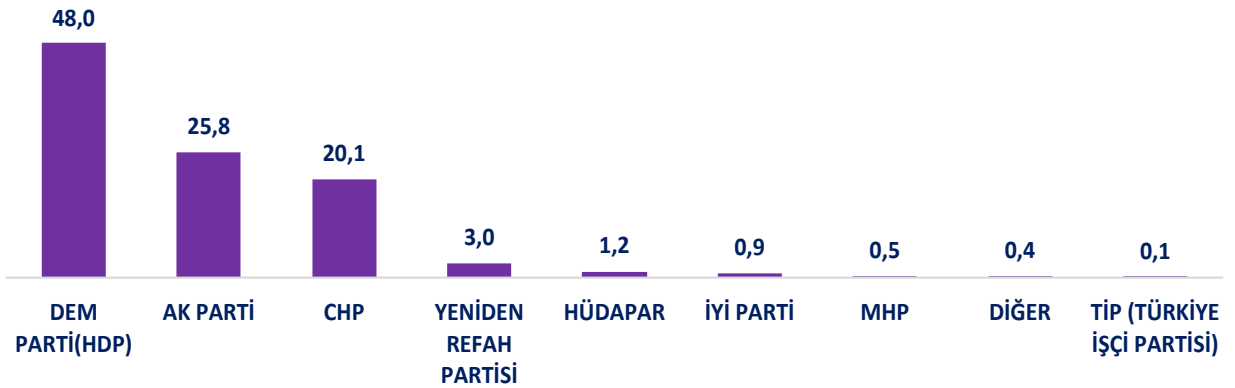
Bu pazar seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusuna bölge bazlı bakıldığında Kürt illerinde DEM Parti diyenler %60,8, AK Parti %21,2, CHP %10,1, YRP %3,3 Hüda Par ise %2'dir. Türk illerinde ise DEM Parti %49,8, CHP %24,7, AK Parti %18,6, YRP ise %2,4 olarak ölçülmüştür.

SON YEREL SEÇİMLERDE HANGİ PARTİYE OY VERDİNİZ?

Katılımcıların son yerel seçimlerde (31 Mart 2024) hangi partiye oy verdiklerine bakıldığında DEM Parti %30,6, AK Parti %16,4, %12,8, YRP %1,9, Hüda Par %0,8 iken oy kullanmadım, yaşım tutmadığı için oy kullanmadım ve cevap vermek istemiyorum diyenlerin toplam oranının %36,3 olarak ölçülmüştür.

SON YEREL SEÇİMLERDE HANGİ PARTİYE OY VERDİNİZ? DAĞITILMIŞ HALİ

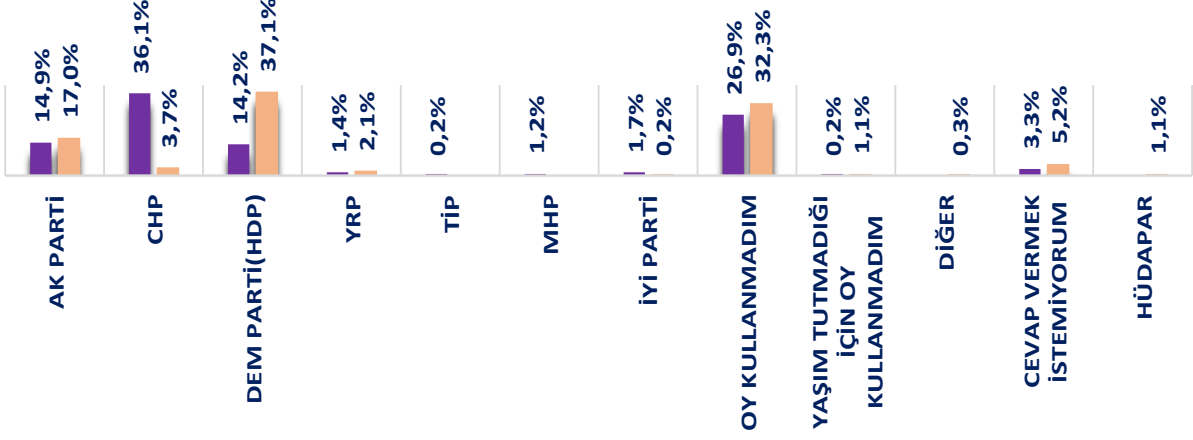

Katılımcıların 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde hangi partiye oy verdiklerine bakıldığında (oy kullanmayan, yaşı tutmadığı için oy kullanmayan ve cevap vermek istemeyenler dağıtıldığında); DEM Parti (HDP) seçeneğini tercih edenlerin oranı %48 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. %25,8 AK Parti, %20,1 CHP, %3 YRP %1,2 Hüda Par, %0,9'u İYİ Parti'ye oy verdiğini belirtmiştir.

SON YEREL SEÇİMLERDE HANGİ PARTİYE OY VERDİNİZ?

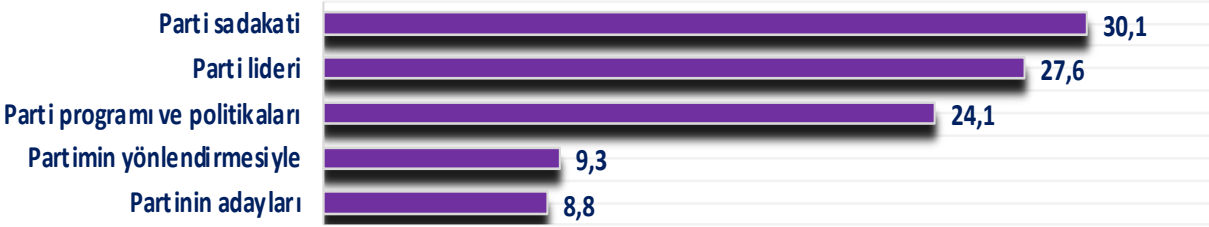
BÖLGE BAZLI

■ TÜRK İLLERİ ■ KÜRT İLLERİ

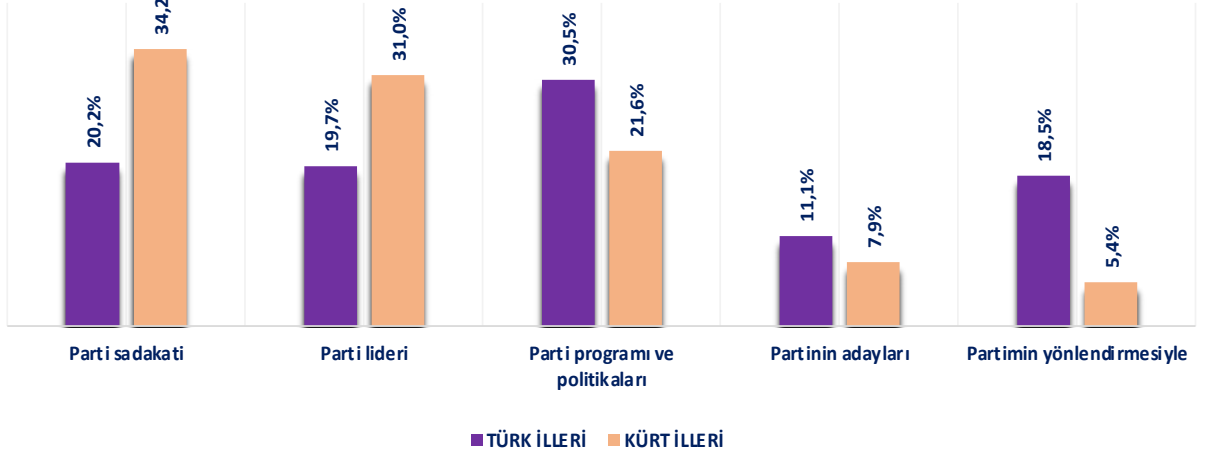
Katılımcıların 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde hangi partiye oy verdiklerine bölge bazlı bakıldığında Kürt illeri ile Türk illeri arasında oy verme davranışı açısından belirgin bir farklılaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir. CHP'nin Türk illerinde Kürt katılımcıların ağırlıklı ekseriyetinin oyunu aldığı görülürken, DEM Parti'nin Kürt illerindeki oy oranında ve seçmenlerinin sandığa gitme eğiliminde bir düşüş olduğu gözlemlenmektedir.

SON SEÇİMLERDE (31 MART 2024 YEREL SEÇİM) OY VERMİŞ OLDUĞUNUZ PARTİYİ TERCİH ETMENİZİN EN ÖNEMLİ SEBEBİ NEDİR?

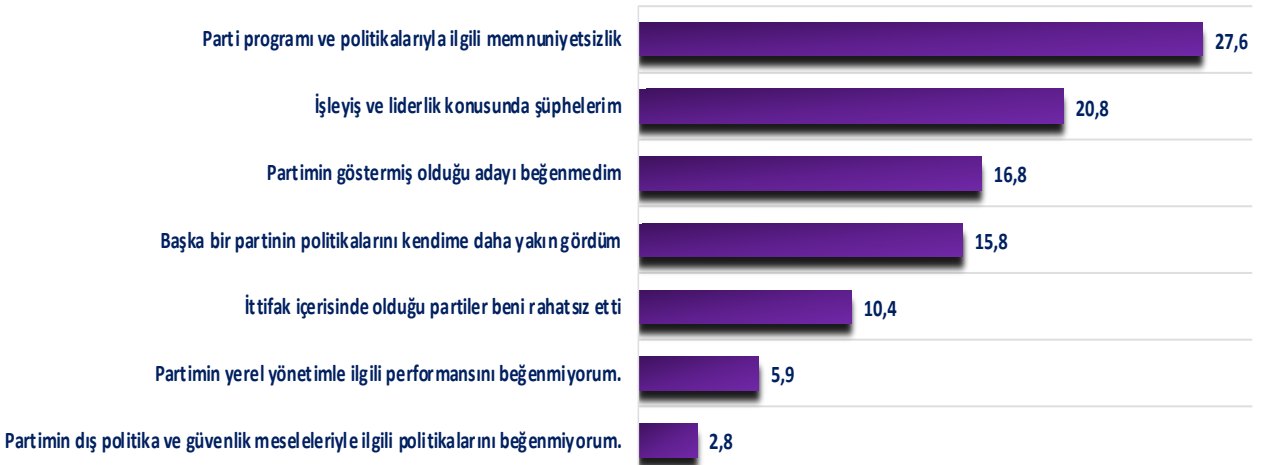
Katılımcılar arasında 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde oy vermiş olduğu partiyi tercih etmesinin en önemli sebebi olarak parti sadakati yanıtını verenlerin oranı %30,1'dir. %27,6 parti lideri, %24,1 parti programı ve politikaları, %9,3 partimin yönlendirmesiyle, %8,8 partinin adaylarının en önemli sebep olduğunu belirtmiştir.

**SON SEÇİMLERDE (31 MART 2024 YEREL SEÇİM) OY VERMİŞ OLDUĞUNUZ PARTİYİ TERCİH ETMENİZİN EN ÖNEMLİ SEBEBİ NEDİR?
BÖLGE BAZLI**

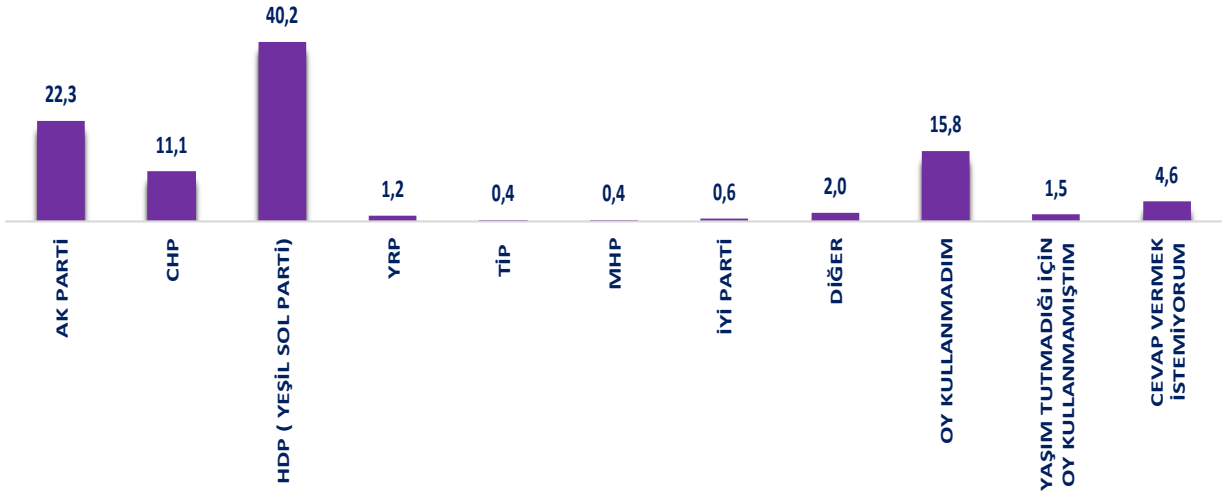
Katılımcıların 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde oy vermiş olduğu partiyi tercih etmesinin en önemli sebeplerine bölge bazlı bakıldığında Kürt illerinde parti sadakati %34,2, parti lideri %31, parti programı ve politikaları %21,6, partinin adayları %7,9, partimin yönlendirmesiyle diyenlerin oranı ise %5,4'tür. Türk illerinde ise parti sadakati %20,2, parti lideri %19,7, parti programı ve politikaları %30,5, partinin adayları %11,1, partimin yönlendirmesiyle diyenlerin oranı ise %18,5 olarak ölçülmüştür.

PARTİ TERCİHİNİZİ DEĞİŞTİRMENİZE NEDEN OLAN FAKTÖRLERİ PAYLAŞIR MISINIZ?

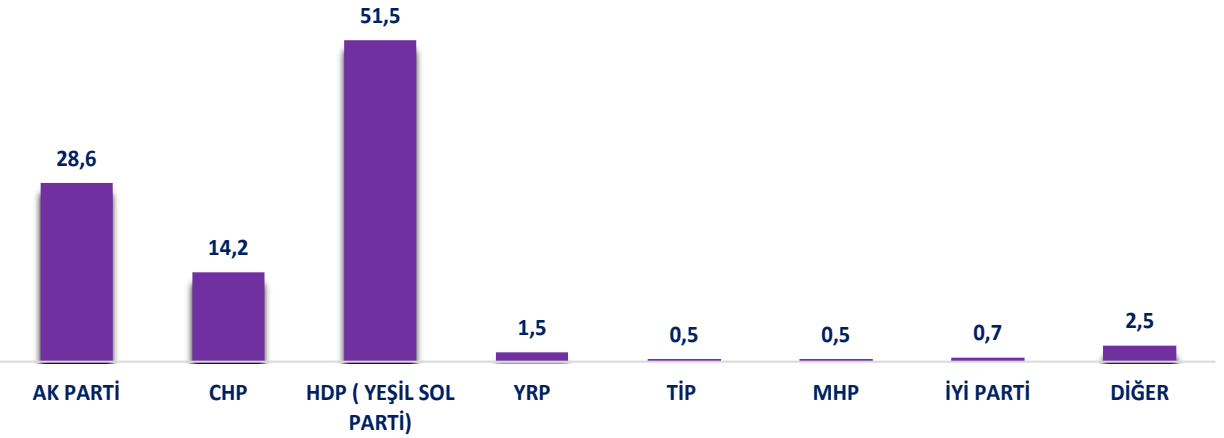
Parti programı ve politikalarıyla ilgili memnuniyetsizlik sebebiyle parti tercihinizi değiştirenlerin oranı %27,6'dır. Bu veriyi %20,8 işleyiş ve liderlik konusunda şüphelerim var, %16,8 partimin göstermiş olduğu adayı beğenmedim, %15,8 başka bir partinin politikalarını kendime daha yakın gördüm, %10,4 ittifak içerisinde olduğu partiler beni rahatsız etti, %5,9 partimin yerel yönetimle ilgili performansını beğenmiyorum, %2,8 ise partimin dış politika ve güvenlik meseleleriyle ilgili politikalarını beğenmiyorum yanıtları izlemektedir.

14 MAYIS 2023 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE HANGİ PARTİYE OY VERMİŞTİNİZ?

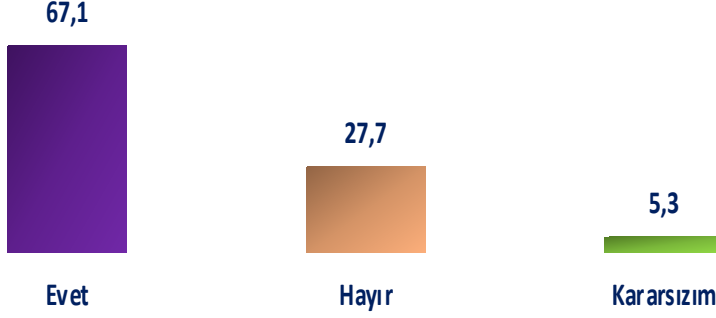
Katılımcıların 14 Mayıs 2023 genel seçimlerinde hangi partiye oy verdiklerine bakıldığında HDP (Yeşil Sol Parti) seçeneğini tercih edenlerin oranı %40,2 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. %22,3 AK Parti, %11,1 CHP, %1,2 YRP, %0,4 TİP'e oy verdiğini belirtmiştir.

14 MAYIS 2023 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE HANGİ PARTİYE OY VERMİŞTİNİZ? DAĞITILMIŞ HALİ

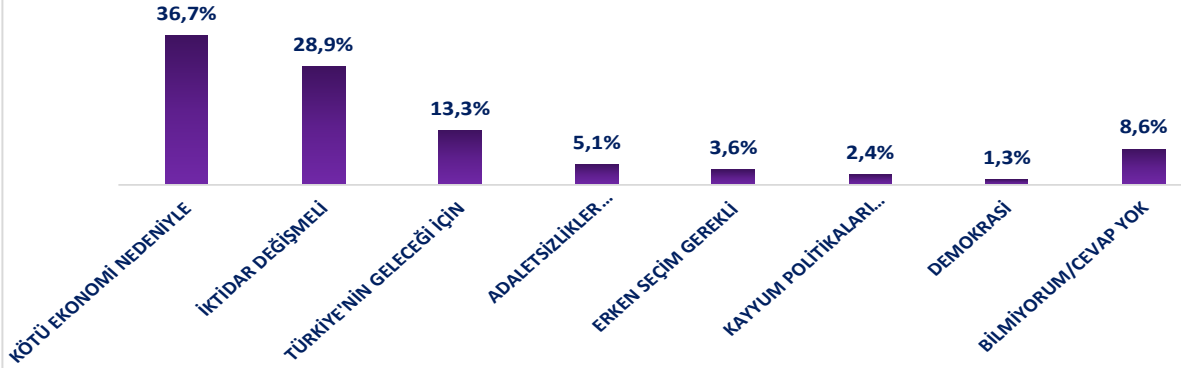
Katılımcıların 14 Mayıs 2023 genel seçimlerinde hangi partiye oy verdiklerine bakıldığında (oy kullanmayan, yaşı tutmadığı için oy kullanmayan ve cevap vermek istemeyenler dağıtıldığında); HDP (Yeşil Sol Parti) seçeneğini tercih edenlerin oranı %51,5 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. %28,6 AK Parti, %14,2 CHP, %1,5 YRP, %0,5 Tip'e oy verdiğini belirtmiştir.

SİZCE ERKEN SEÇİM YAPILMALI MI?

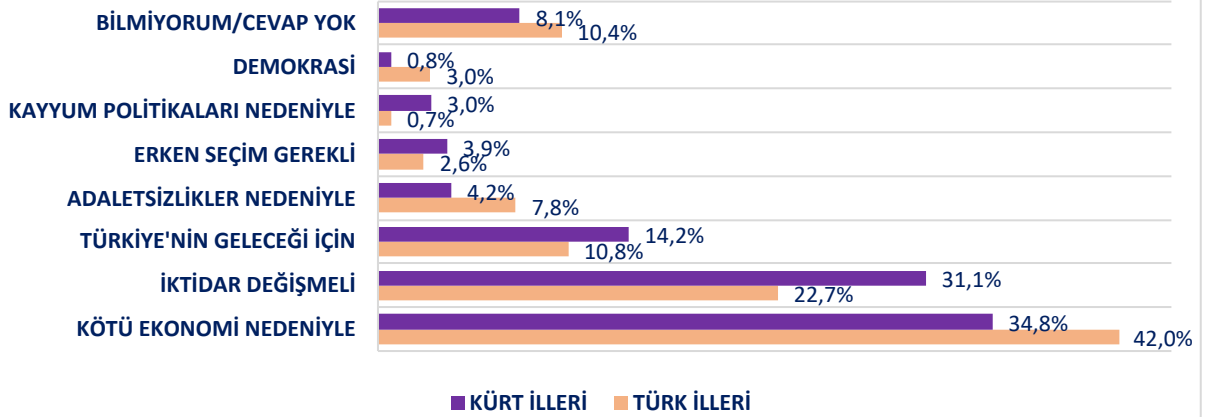
Katılımcıların %67,1'i erken seçim yapılmasına evet derken, %27,7'si hayır yanıtını vermiştir. Kararsızların oranı %5,3 olarak ölçülmüştür.

NEDEN ERKEN SEÇİM YAPILMALI?

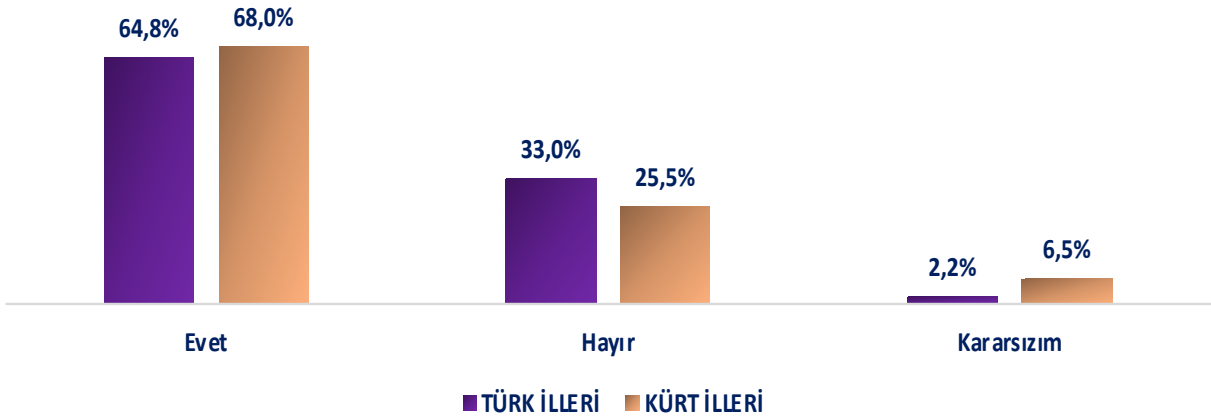
Katılımcıların neden erken seçim istediklerine bakıldığında %36,7 ile “kötü ekonomi” seçeneğinin öne çıktığı görülürken, bunu %28,9 ile “iktidar değişmeli”, %13,3 “Türkiye’nin geleceği”, %5,1 “adaletsizlik” gibi gerekçeler izlemektedir. Araştırma verileri ışığında katılımcıların erken seçim beklentisi içinde olmalarının büyük oranda ekonomik faktörlere bağlı olduğu tespit edilmiştir.

NEDEN ERKEN SEÇİM YAPILMALI? BÖLGE BAZLI

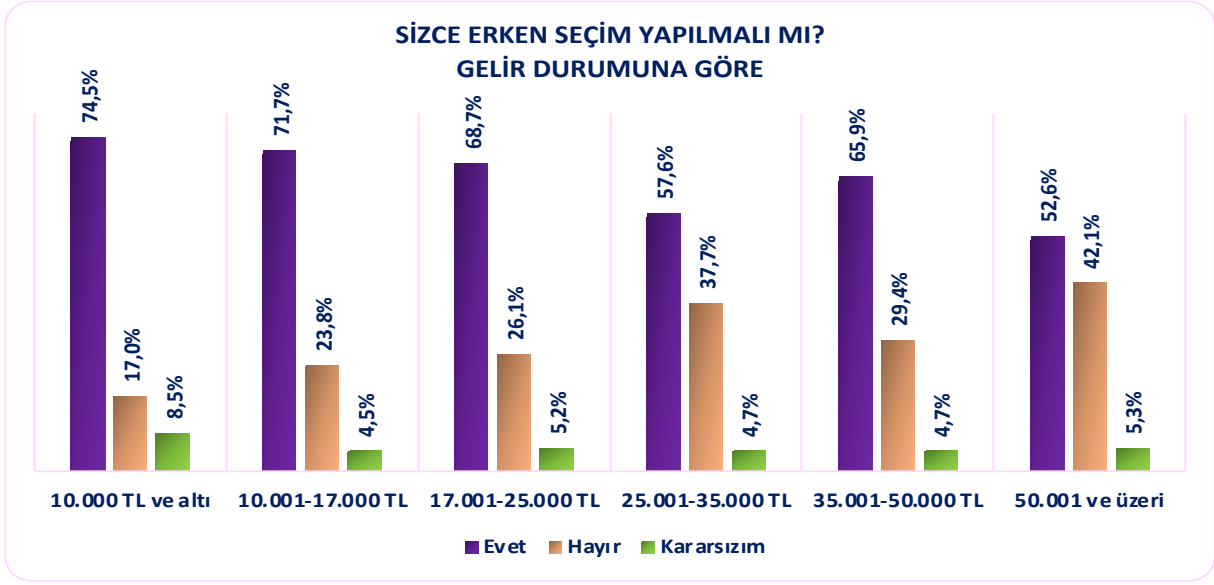

Katılımcıların neden erken seçim istediklerine bölge bazlı verilen yanıtlardır.

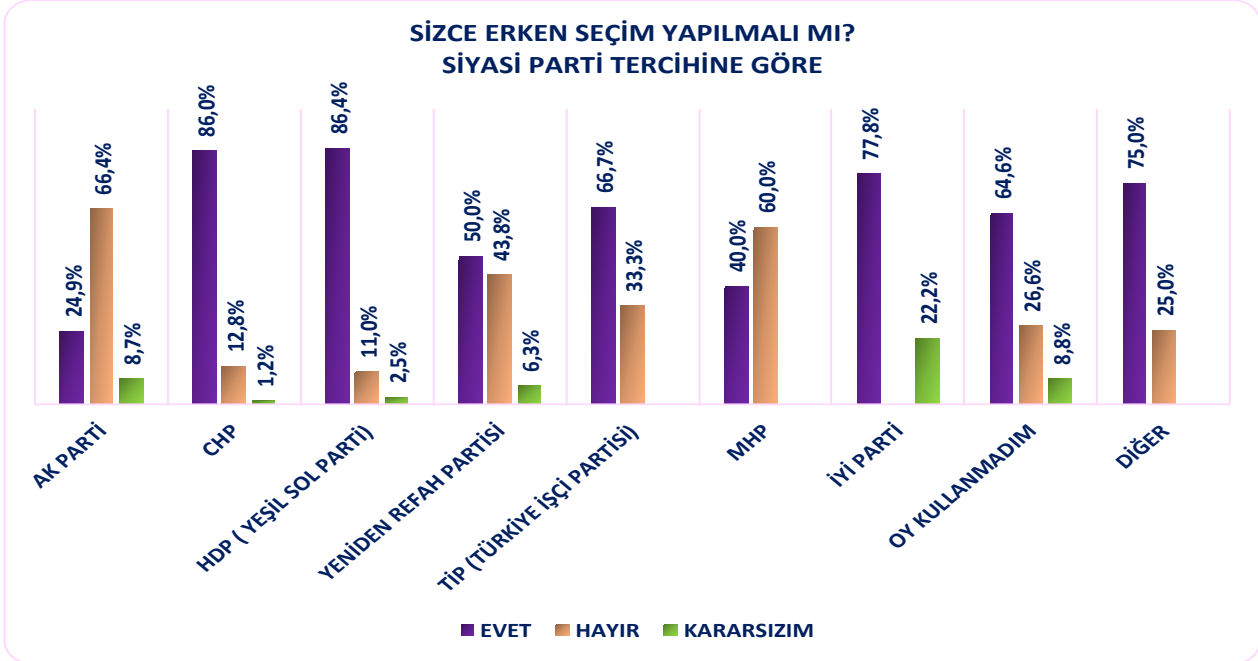
SİZCE ERKEN SEÇİM YAPILMALI MI? BÖLGE BAZLI

Erken seçim yapılmalı mı sorusuna bölge bazlı bakıldığında Kürt illerinde evet diyenlerin oranı %68, hayır diyenlerin oranı %25,5 iken Türk kentlerinde evet diyenlerin oranı %64,8, hayır diyenlerin oranı %33'tür. Kararsızım diyenlerin oranı Kürt illerinde %6,5 iken Türk illerinde %2,2 olarak ölçülmüştür.

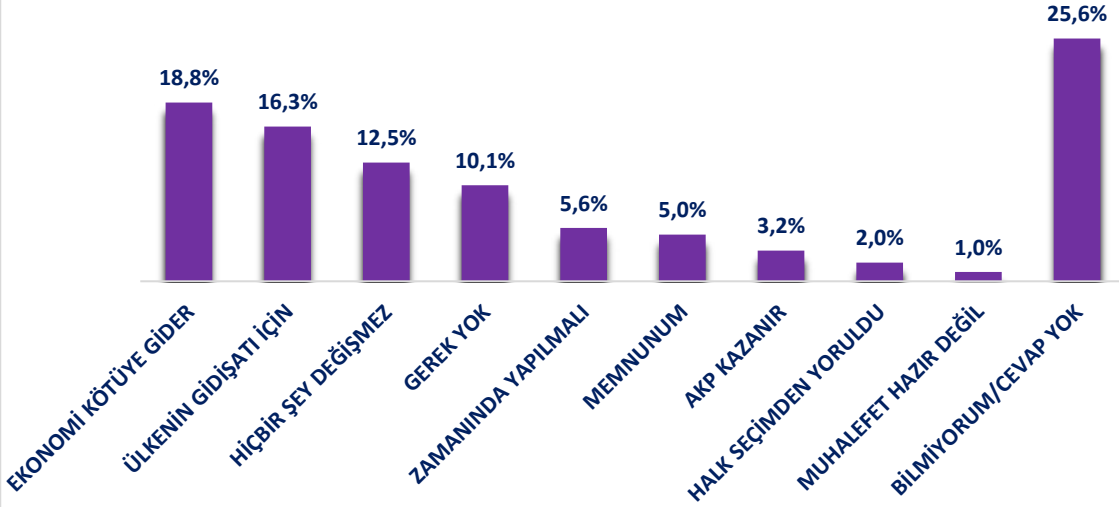

Erken seçim yapılmalı mı sorusuna aylık hane gelir durumuna göre bakıldığında gelir durumu düşüğe erken seçim yapılmalı diyenlerin oranı artmaktadır. 10.000 TL ve altı gelir durumu bildiren her dört katılımcıdan üçü (%74,5) erken seçim yapılmalı derken, 50.000 TL ve üzeri gelir durumu bildirenlerde bu oran %52,6 olarak ölçülmüştür.

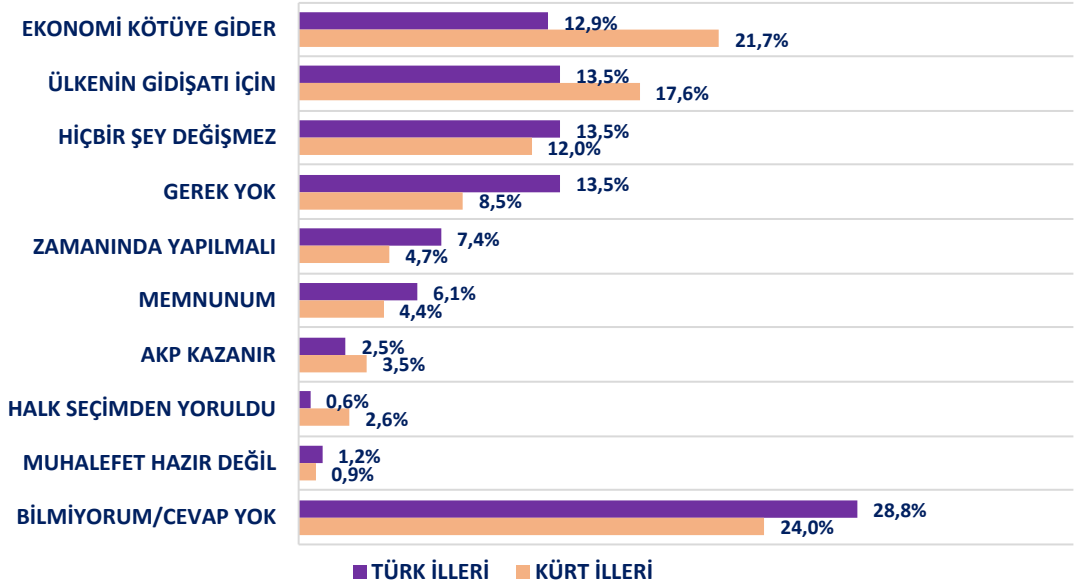
Erken seçim yapılmalı mı sorusuna son genel seçimler baz alınarak siyasi parti tercihlerine göre bakıldığında HDP'lilerin (Yeşil Sol Parti) %86,4'ü, CHP'lilerin %86'sı, İYİ Partililerin %77,8'i, TİP'lilerin %66,7'si, oy kullanmayanların %64,6'sı, YRP'lilerin %50'si, MHP'lilerin %40'ı, AK Partililerin ise %24,9'u evet yapılmalı yanıtı verdiği görülmektedir.

NEDEN ERKEN SEÇİM YAPILMAMALI?

Katılımcıların neden erken seçim istemedikleri ile ilgili verdikleri yanıtlardır.

NEDEN ERKEN SEÇİM YAPILMAMASI GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNÜYORSUNUZ? BÖLGE BAZLI

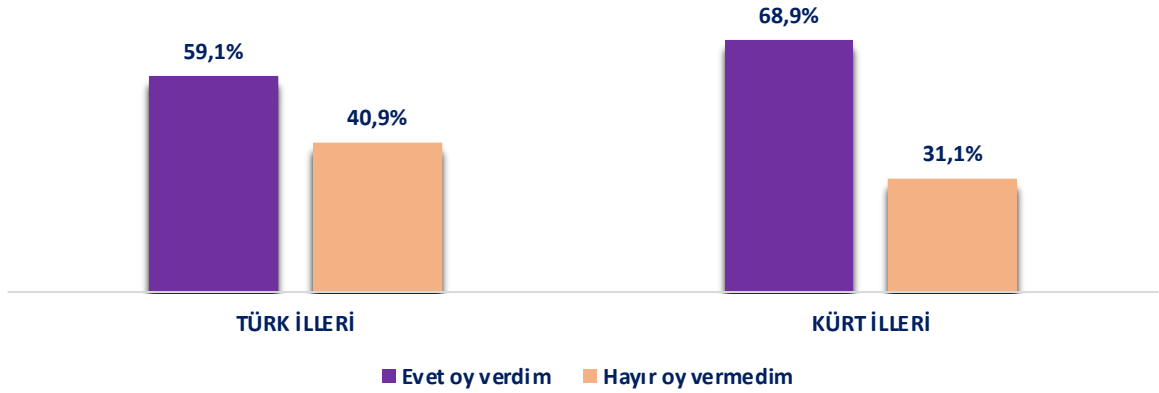
Katılımcıların neden erken seçim istemediklerinin bölge bazlı değerlendirilmesidir.

BUGÜNE KADAR DEM PARTİ'YE (ESKİ ADI HDP, YSP) HIÇ OY VERDİNİZ Mİ?

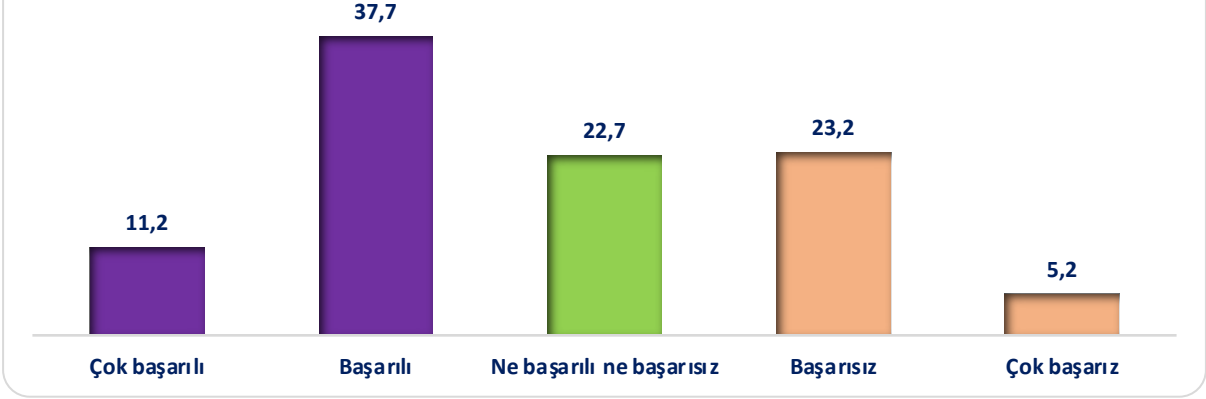
Katılımcılar arasında bugüne kadar DEM Parti'ye (HDP-Yeşil Sol Parti) oy verdiğini belirtenlerin oranı %66,2 oy vermediğini belirtenlerin oranı ise %33,8'dir.

BUGÜNE KADAR DEM PARTİ'YE (ESKİ ADI HDP, YSP) HIÇ OY VERDİNİZ Mİ? BÖLGE BAZLI

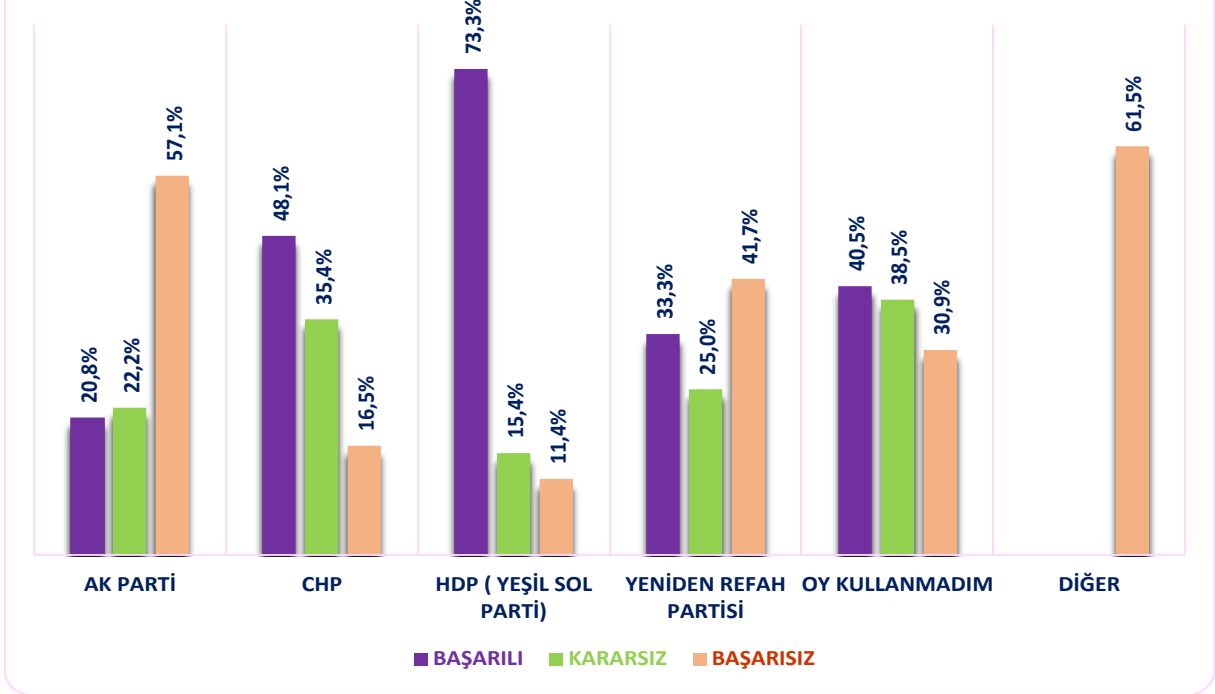
Bugüne kadar DEM Parti'ye (HDP-Yeşil Sol Parti) oy veren/vermeyenlere bölge bazlı bakıldığında Kürt illerinde DEM Parti geleneğinden partilere oy veren Kürtlerin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Kürt illerinde bugüne kadar yaklaşık her on katılımcıdan yedisinin DEM Parti geleneğinden partilere oy verdiği görülürken, Türk illerinde her on kişiden yaklaşık altısının oy verdiği tespit edilmiştir.

DEM PARTİ'NİN YEREL SEÇİM SONRASI PERFORMANSINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?

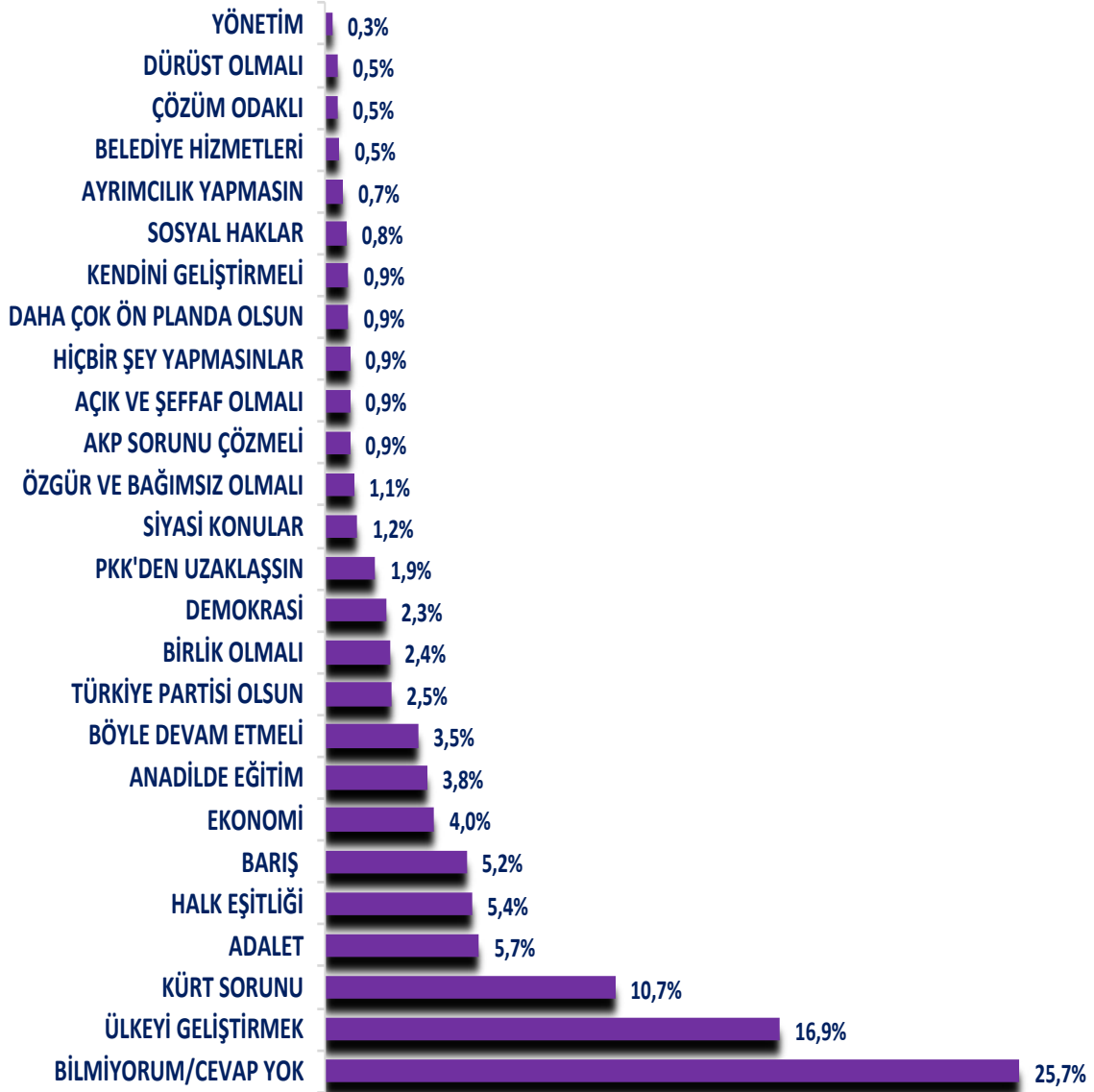
Katılımcıların %48,9'u DEM Parti'nin yerel seçim sonrası performansını başarılı (%37,7 başarılı, %11,2 çok başarılı), %28,4 başarısız (%23,2 başarısız, %5,2 çok başarısız) bulduğunu belirtirken ne başarılı ne başarısız yanıtını verenlerin oranı %22,7'dir.

DEM PARTİ'NİN YEREL SEÇİM PERFORMANSINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ? SİYASİ PARTİ TERCİHİNE GÖRE

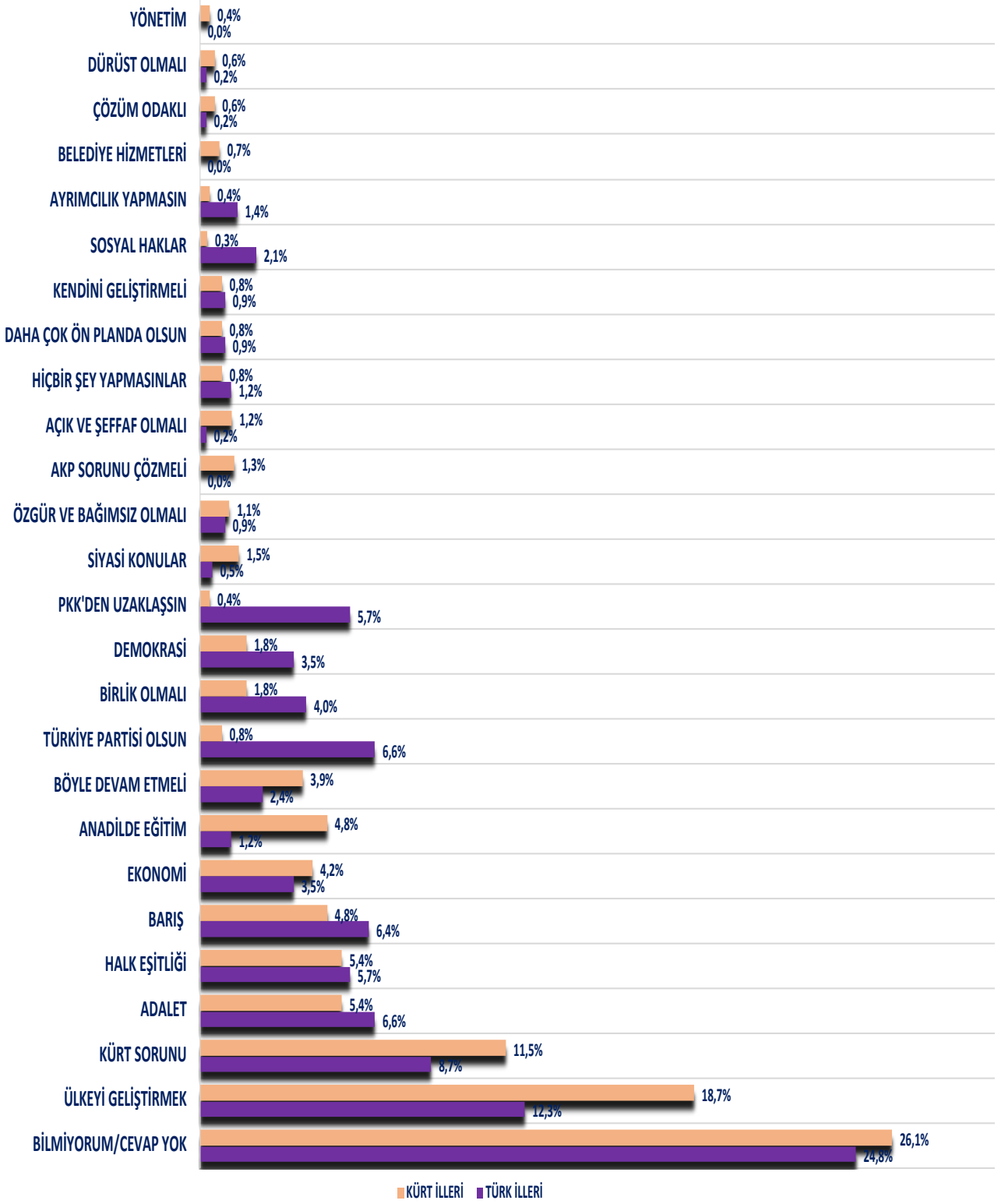
Katılımcıların siyasi parti tercihlerine göre DEM Parti'nin yerel seçim performansını nasıl değerlendirdiğine bakıldığında DEM Partililerin %73,3'ü, CHP'lilerin %48,1'i, YRP'lilerin %33,3'ü, AK Partililerin %20,8'i ve oy kullanmayanların %40,5'i DEM Parti'nin yerel seçim performansını başarılı bulmuştur.

DEM PARTİ KÜRT SEÇMENLERE YÖNELİK HANGİ POLİTİKALARI GELİŞTİRMELİ?

Katılımcılara DEM Parti Kürt seçmenlere yönelik hangi politikaları geliştirmeli sorusu yöneltilmiştir.

DEM PARTİ KÜRT SEÇMENE YÖNELİK HANGİ POLİTİKALARI GELİŞTİRMELİ?

Katılımcıların DEM Parti Kürt seçmenlere yönelik hangi politikaları geliştirmeli sorusuna verdikleri yanıtlar bölge bazlı değerlendirilmiştir.

Katılımcıların en çok beğendiği siyasi liderler arasında Abdullah Öcalan, Selahattin Demirtaş ve Gültan Kışanak toplamda %51,7, Recep Tayyip Erdoğan, Hakan Fidan ve Devlet Bahçeli %15,3, Ekrem İmamoğlu, Özgür Özel ve Mansur Yavaş ise %9,2 oranında ön plana çıktı. Beğendiği lider olmadığını söyleyenlerin oranı ise %21,7 olarak ölçüldü.

Katılımcıların kendilerini hangi görüşe daha yakın hissettikleri sorusuna verdikleri yanıtlara bakıldığında %34,9 Kürt milliyetçisi, %23,2 muhafazakâr, %19,9 sosyalist, %5,5 liberal, %4,9 Türk milliyetçisi cevapları öne çıkarken, diğer, cevap/fikrim yok ve hiçbiri yanıtı verenlerin toplamı %11,7 olarak ölçülmüştür.